

ER SCHUILT EEN POTENTIËLE DADER IN ELK VAN ONS

Schuilt er een potentiële dader in elk van ons? Al snel spookt het antwoord “ja” door m’n hoofd en kan je stellen dat een vraagteken in de titel van dit stuk inderdaad overbodig is. Die potentiële dader komt bij sommigen onder ons wel al eens piepen tijdens de kindertijd. Als kleuter nam je misschien eens stiekem een lekkernij uit de snoepkast, terwijl mama net had gezegd dat je dosis suiker voor die dag al genoeg was geweest. Misschien legde je de schuld altijd op je broer of zus of kon je je niet weerhouden om vals te spelen tijdens een spel.

Uiteraard zijn deze voorbeelden ietwat belachelijk en zou je kunnen stellen dat je die ene kleuter, die wat deugnietrij uithaalt en z’n grenzen opzoekt, geen dader mag noemen. Toch tonen deze voorbeelden aan dat een mens van nature wel eens buiten de lijntjes durft te kleuren. Die eigenschap komt bij de een wellicht expliciet voor dan bij de ander, maar laten we er rekening houden dat die eigenschap er is.

Die potentiële dader in ons wordt pas echt gevaarlijk als die wordt aangewakkerd door het “pure kwaad”, een persoon waarvan de potentiële dader niet meer potentieel is. Ik denk bijvoorbeeld aan personen zoals Jozef Stalin, Saddam Hoessein, Jeffrey Dahmer en uiteraard Adolf Hitler. Ik wil niemand geruststellen door enkel personen uit het verleden op te sommen, helaas zal er wellicht altijd “puur kwaad” zijn en vrees ik dat we nu ook Poetin aan het lijstje kunnen toevoegen.

De volgende vraag is dan of mensen als “puur kwaad” kunnen worden geboren. Ik denk echter van niet, althans, ik heb nog nooit een kwaadaardige baby gezien. Volgens mij zijn die mensen zo geworden omdat hun potentiële dader ook zodanig is gevoed door omstandigheden en het daarbij heeft overgenomen. Die omstandigheden zijn misschien een slechte opvoeding, pesterijen, een ander jeugdtrauma of dergelijke meer.

Maar we kunnen ook naar de andere kant van het verhaal kijken: er zullen ook altijd goede mensen zijn. Denk maar aan Martin Luther King, Moeder Theresa of dichterbij huis, Miep Gies. Zijn dat dan mensen die hun potentiële dader volledig onderdrukken of zijn er mensen die geen potentiële dader hebben? Want we kunnen er ook gewoon van uitgaan dat de meeste mensen gewoon zonder potentiële dader worden geboren en dat de mensen die die wel hebben een uitzondering op de regel vormen.

Indien we toch aannemen dat die redenering fout is en dat “puur goede” mensen toch ook een potentiële dader hebben, dan is het niet moeilijk om te verklaren waarom die niet tot uiting komt. Naar analogie met “puur kwade” mensen hangt het wellicht af van omstandigheden. Bij de een zorgt zo’n jeugdtrauma misschien voor een ontwikkeling van de dader in ons, bij de ander misschien juist voor een onderdrukking. Nelson Mandela, bijvoorbeeld, is allesbehalve goed behandeld geweest. Toch was hij niet uit op wraak, integendeel, hij won de Nobelprijs voor de Vrede.

We kunnen dus concluderen dat er zeker aanwijzingen zijn die duidelijk maken dat er een potentiële dader in ons aanwezig is, wat uiteraard niet wil zeggen dat we allemaal slecht zijn! Bij sommige mensen gebeurt er niet zo heel veel mee, bij anderen kan die potentiële dader groeien of krimpen als gevolg op een bepaalde oorzaak.

Zoals eerder gezegd wordt het pas gevaarlijk als de potentiële dader bij velen van ons groeit door manipulatie van iemand waarbij die potentiële dader reeds in negatieve zin is geëvolueerd. Denk aan de extravagante, onmenselijke toespraken van Hitler. Voor hem staat een enorme mensenmassa die

hem toejuicht, meer nog: ze gehoorzamen en aanbidden hem. Het is toch onmogelijk om te bedenken dat je die man zou toejuichen en gehoorzamen? Maar de mensen in die mensenmassa dachten dat een jaar eerder misschien ook over gruwelijke dictators. Een jaar eerder zouden die mensen misschien ook geen vlieg kwaad doen. De potentiële dader in die mensen is dus wellicht gemanipuleerd door het "pure kwaad" dat hen toespreekt.

Hoe kan het dan toch dat we zo manipuleerbaar zijn? Ik zou liegen als het enkel aan een kwaadaardige demagoog ligt, dus ik onderdruk mijn potentiële dader en probeer nog een andere verklaring te zoeken. Het is volgens mij een kwestie van "op het juiste moment, op de juiste plaats". Zoals eerder gezegd wordt de potentiële dader wellicht beïnvloed door omstandigheden en zijn we dus extra manipuleerbaar in tijden van crisis. Een globale crisis, waarbij vele mensen tegelijk beïnvloed worden is dus erg gevaarlijk, want door de grote omvang en kleine tijdspanne, krijg je in een klap een groot probleem voorgeschoteld. Net zoals ik in de geschiedenisles leerde: in tijden van crisis neigen mensen naar extrema, dus ook naar het "pure kwaad". En vanaf een van ons zich in die richting wendt, zullen er telkens meer volgen, want de mens is een kuddebeest. De groepsdruk die wij als mens ervaren lijkt mij, naast een grote crisis in de eerste plaats, ook een belangrijke factor.

Zeggen dat we ons niet mogen laten manipuleren, zou wat nutteloos zijn, aangezien we als mens manipulatie niet kunnen doorzien. We zouden de oorzaken die ervoor zorgen dat we makkelijk manipuleerbaar zijn moeten kunnen aanpakken. Wanneer alles wat fout gaat in de maatschappij en alles als het ware in een neerwaartse spiraal gaat, is het onze taak om dit te veranderen naar een opwaartse spiraal. Vervolgens zouden we die spiraal als een veer moeten uitrekken zodat de spiraal kapot is en we nooit meer naar beneden kunnen gaan. Makkelijker gezegd dan gedaan natuurlijk en zeker geen haalbaardere oplossing dan "laat je niet manipuleren", maar ik sluit graag af met een boodschap vol hoop in deze benarde tijden.